

ՍԵՐՖԱՆԳԱՆ

անցին. հացի, մսի, ձուի, իւղի գները նախկին անասնի գրութեան մէջ են գտնուում. ցրտերը նաեւ այլ վնասներ պատճառեցին. գիւղացիները չափ ոչխարներ կտորովկ են քաղցից, ցրտախից. նոյն իսկ երկրքի թուղաններն էլ կտորովկ են... Գաւառից եկողները պատմում են, որ ձիւնը քանի որ երկար ժամանակ չէ հալվել, ֆախիւնները ոչինչ չը գտնելով սառած գետնի վրա, քաղցածութենից կտորովկ են Գիւղացիներ յուսահատուած է, չը գտնելով ուր փախչնէ. այսքան տարիների անբերրութիւնը եւ անապատութիւնները նրան վերջին թշուառութեան են հասցնում»:

ԱՇՏԱՐԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Մեզանում փոփոխակի եղանակներ են անում» մէկ օր ցուրտ, բութ, ձիւն, միւս օրը անձրեւ, տաք, կարմիր արեւ: Օրովայ հարցը կենսական մըթերքների թանգութիւնն է եւ տարածված տիֆ իւանդութիւնը»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱՒ-ԱՅՐԻԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱՉՄԸ

Հարաւային Աֆրիկայի երկու հանրապետութիւնները զրկվեցին իրանց ամենանշանաւոր զօրապետներից—Կրոնիէ գերի տարվեց, իսկ Ժուէրը, որ բոլոր զօրքերի հրամանատարն էր եւ մի եւ նոյն ժամանակ Տրանսվալի հանրապետութեան փոխ-նախագահը, վարձանվեց: Բաղդը վերջին ժամանակ թեքել է իր քմահաճ երեսը սակաւաթիւ հերոս ժողովրդից, այնպէս ինչպէս թեքեցին իրանց երեսները եւ րօպական պետութիւնները եւ չը կամեցին նայել անգամ գէպի Հարաւային Աֆրիկա, որտեղից օգնութիւն խնդրելու ձայն էր լսուում: Բայց եւ այնպէս փոքրիկ ժողովուրդը չէ յուսահատվում. նա վճռել է օրհասական դիմադրութիւն ցոյց տալ թշնամուն եւ մինչև արեւան վերջին կաթիլը պաշտպանել իր մարդկային իրաւունքները: Ժողովրդի անասանման ոգեւորութիւնը, նրա վառ հայրենասիրութիւնը բուրգ ասպարէզ կը հանեն նոր Կրօնիէներ եւ նոր Ժուէրներ, որոնք յենվելով հէնց այդ անասանման ոգեւորութեան եւ վառ հայրենասիրութեան վրա կը կարողանան թանգ նստեցնել Անգլիային երկու հանրապետութիւնների կործանումը եւ կամ, ո՞վ գիտէ, գուցէ նաեւ փրկել նրանց կործանումից:

Պիտէր-Յակօբ Ժուէր ծնվել է 1834 թուին Կանգոյում (Կապի գաղթականութեան մէջ) եւ ծագում էր մի հուգենոս ընտանիքից, որ XVII դարի վերջում գաղթել էր Կապիանդիա: Նրա հայրը մասնակցում էր բօէրների ռմմե գաղթականութեան» եւ մեռաւ Նաուաբում, որի սահմանից ոչ հեռու ապրում էր սովորաբար եւ ինքը Ժուէրը: Նա քաջ ծանօթ էր սահմանին մօտիկ գտնվող շրջանին եւ մասամբ նրա այդ ծանօթութեամբ են բացատրվում այն աշուղ պատերազմական գործողութիւնները, որ ունեցան բօէրներ Նաուաբում 1881 թուին: Ժուէրը Տրանսվալի առաջին արդարադատութեան մինիստրն էր եւ մի անգամ փոխարինեց նախագահ Բուրգաին, երբ նա գնացել էր Անգլիա: Յետոյ Ժուէրը եւս Կրիզէրի հետ միասին ուղեւորվեց Լոնդոն միջնորդելու, որ Անգլիան ձանաչէ Տրանսվալի անկախութիւնը: Միջնորդութիւնը աջողութիւն չունեցաւ եւ պատերազմն անխուսափելի դարձաւ: Բօէրները հրամանատար ընտրեցին Ժուէրին: Այն յաղթութիւնը, որ նա տարաւ Մաշուբա սարի վրա տեղի ունեցած պատերազմում, հնչակեց նրա անունը:

Ժուէրը քաղաքական հարցերում համաձայն չէր չափազանց պահպանողական Կրիզէրին եւ հակառակ նրան՝ անհրաժեշտ էր համարում ընթացիկ մոցնել Տրանսվալի պետական կեանքում: Որպէս զօրավար, Ժուէրը մեծ համարումն ունէր իր հայրենաակիցներին մէջ եւ ինքնաբերական Պիտէր անունը ծանօթ եւ սիրելի էր ամենին: Արտաքին տեսչուղ նա բօէրի կատարելախօս էր. բարձրահասակ, երկար, փառահեղ մօրուքով եւ բացօթյա քաղաքացի, նրա ամեն մի շարժումը փրկական մեծ ոյժ էր ցոյց տալու: Այժման պատերազմի պատրաստութիւնները տեսնված են նրա զեկավարութեամբ. պատերազմի սկզբը նախան ծրագրերը նա էր մշակել: Այն ռազմա-գիտական առաւելութիւնները, որ Ժուէրը կարողացաւ ձեռք բերել պատերազմի սկզբում, երկար ժամանակ անգործութեան դատապարտեցին անգլիացիներին: Նայելով լրագրական կցկտուր տեղեկութիւններին, որոնք հասնում են մեզ բօէրների բանակից, Ժուէրը Լէյդ-

Սմիթի պաշարման ժամանակ վերաւորված էր ուռմի կտորով եւ ապա հիւանդանալով զրկված էր իր պաշտօնը կատարելու հնարաւորութիւնից: Հեռագրերը հաղորդեց, որ Ժուէրի տեղ զօրքերի գլխաւոր հրամանատար նշանակված է Լիւդովիկ Բօտա:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Քէհրան, մարտի 9-ին

«Մշակի» անցեալ տարվայ № 215-ում մենք հաղորդել էինք Սպահան նահանգի Փէրիա գաւառի Նամակիւտ հայաբնակ գիւղի բնակիչների դատար Միւրգա-Մուրթուգա-խանը գէմ «Քեհարէզգեայ» անունով կալուածքի մասին: Ինչպէս գրել էինք, հայերը պնդում էին, թէ այդ կալուածքն իրանց է եւ իրանք պատշաճաւոր կալուածագրով գնել են մի պարսիկից, այն ինչ Միւրգա-Մուրթուգա-խանը պնդում էր, որ այդ հողն արքունական է եւ ինքը պնդել է կառավարութիւնից: Այդ դատարն ներկայ էին Միւրգա-Մուրթուգա խանը եւ Նամակիւտ գիւղի հայ ներկայացուցիչները: Հայերի հաւատարմատարն էր Քէհրանի հայոց ս. Գէորգ եկեղեցու խաչատուր քահանան, որի շնորհիւ հայերը կարողացան տանել այդ դատը:

Դատաւորը արտաքին գործերի մինիստրն էր, որ սապ հայերին. լեքէ արքունի հողերի մաս տեանի մէջ լինի, որ այդ հողը պատկանում է տէրութեանը, այն ժամանակ նա կը մնայ տէրութեանը, իսկ հակառակ դէպքում՝ հայերին: Հայերը համաձայնեցին, եւ այդ մտքով ստորագրութիւն տուին: Դատաւորը բացեց մատենան, ուր, իր սանլով, գրված է, որ «Քեհարէզգեայ» գետինը պատկանում է տէրութեանը: Քահանան պարսկերէն լաւ կարգով իմանալով ինչդեպ, որ մատենան տան իրան նայելու: Նրա խնդրքը կատարվեց: Քահանան անձամբ կարգեց եւ հասկացաւ, որ «Քեհարէզգեայ» մօտ գտնված մի ուրիշ գետին է պատկանում տէրութեանը, իսկ «Քեհարէզգեայ» մասին ոչինչ չէ յիշված, այն ինչ նա է կուսածաղիկը. ուստի խնդրեց, որ բացեն այն տեղը, ուր «Քեհարէզգեայ» մասին է խօսվում: Շուտով բացվեց մատենան այդ տեղը եւ երեւաց, որ ճիշդ այդ հողը պատկանում է հայերին, ուստի վճռվեց, որ այդ հողը մնայ հայերին:

Հայերը այդ մասին հրաման առան սաղարգաւի Զիւլի-Սուլթանի անունով, որպէս զի կարողանան անարգել տրել այդ հողին: Հեռագրեր է, թէ ինչ կասի Զիւլի-Սուլթանը եւ այս անգամ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վաղէկ-Բուսօի հակառակորդների փոքր-ձեռք կործանելու ֆրանսիական այժման միւնիստրութիւնը, քիչ էր մնացել, որ պակսվէին աշողութեամբ: Մարտի 13-ին պատգամաւորները ժողովը քննում էր կառավարութեան ուղղած հարցապնդումը Մարտինիկա կղզու վրա տեղի ունեցած անկարգութիւնների վերաբերմամբ, որի մէջ խռովվել էին եւ զօրքերն ու սպանել 9 բանւորների: Այդ հարցապնդումն ստիճ թուեց Միւնիստրն եւ Բիբօն փոքրէ կործանելու միւնիստրութիւնը: Բօլէն աշուղ էր ներմուծւած: Կառավարութեան մեծամասնութիւնը արդէն բաւականաչափ պակասել էր այն ժամանակ, երբ ժողովը քննում էր գերձակ Պակէնի պատուաւոր լէյտենի շքանշան տալու հարցապնդումը: Սօցիալիստները դժգոհ էին զօրքի կոպիտ միջամտութիւնից: Բացի դրանից պատգամաւորները ժողովի արաններում լուր էր տարածված, իբր թէ մի քանի օտարերկրեայ միապետներ կողմնակի կերպով տեղեկացրել են, թէ նրանք չեն կարող այցելել համաշխարհային ցուցահանդէսը, ինչէ նրա տէրը պէտք է լինի սօցիալիստ Միւնիստրն: Այդ ամենը նպատակաւոր հանգամանքներ էին այժման միւնիստրութեան հակառակորդների համար: Միւնիստրութիւնը միայն մի ձայնի առաւելութիւն ստացաւ Ժիւլի-Բօլի օրհանգի ընտանքը գուցէ իրան Բայց եւ այնպէս երկրորդ է վճարակն քուէարկութեան ժամանակ, երբ սօցիալիստները մի մասը նախընթաց միջաբանութիւններից համոզվեց, որ Վաղէկ-Բուսօի կարգիւնայն անկուսով կարող են օգտուել միայն Բիբօն եւ Միւնիստրն հանրապետականները, դադարեց կառավարութեան հակառակակողմն է մայն տուեց յօդուտ միւնիստրութեան, որ եւ 53 ձայնի առաւելութիւն ընտանալով ազատվեց անկուսից:

—Ղաղի-Օսման-փաշայի մահվան լուրը հերքվում է Կ. Պոլսի լրագրերից: Օսման-փաշան յիւրաի հիւանդ է եղել մի քանի շաբաթ, բայց յետոյ սկսել է կազդուրվել եւ անցել երեւոյթութի մինչեւ անգամ ընդունել է իր բարեկամներին, որոնք եկել էին նրան տեսնելու:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԴՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

20 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, Մարտի 19-ին Նոյա Մեծութիւնները, Թագածառանգը եւ Մեծ Իշխանները այցելեցին այն կօնցերաը, որ տրվում էր յօդուտ ինվալիդների Մարիինսկի թատրօնում: Մարտի 20-ին Թագուհի Կայսրուհին այցելեց կանանց ազգասիրական ընկերութեան Միխայիլովի եւ Սուխարեվսկի ուսումնարանները:

ԼՕՆԴՕՆ: Մարտի 16-ին Բուէնս-Այրեսից հաղորդում են «Times»-ին. «Կիրակի օրից սկսած այստեղ 200 միլիոնոր անձրեւ եկաւ. այս տեսակ բան երբէք այստեղ պատահած չէր: Քաղաքի հիւսիսային, հարաւային եւ արեւմտեան մասերը հեղեղված են անձրեւից: Երկաթուղային եւ այլ ամեն տեսակ յարաբերութիւն մասամբ դադարեցրած է: Երկրւղ են կրում, թէ սիւնիդրի ցանքները կարող են վընասուած լինել: Յօրենի արտերը մեծ մասամբ արդէն վնասված են:

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, Ինչպէս հաղորդում են, ներքին գործերի մինիստրի օգնական Ուէքստեր Դէվիս, վերադառնալով այստեղ Հարաւային Աֆրիկայից, հրաժարվեց պաշտօնից: Նա վարձեց մի թատրօն, որի մէջ մտադր է դասախօսութիւններ կարգաւ, եւ գովելով բօէրներին ու պարսակելով անգլիացիներին, պահանջել Միւրգա-Մուրթուգա-խանի միջամտութիւնը:

ՍՏՈԿՈՎ, Այսօր վախճանվեց նախկին միւնիստր-նախագահ Բարօն Գուստաւ Ակերհիւմ: Քրիստիանիա: «Altonposten» հաղորդում է հետեւեալ հեռագիրը Նոր-Ջիլանդիայից, մարտի 19-ից, որ ուղարկել է Բօլի Գրեյվիկի հարաւ-բեւեռային էկպէդիցիան. «Էկպէդիցիան իր գործը կատարեց. հարաւային մագնիսական բեւեռի դիրքը որոշվեց է: Ամենա-վերջին կէտը, որին հասաւ էքպէդիցիան սահմանակետով, 78° 50', 2օօրօգ Նիկոլայ Հանսէն Գրիտիանդուհից վախճանվեց: Մնացեալները առողջ են: Մինչև այժմ ոչ ոք 78° 4'-ից հեռու չէ անցել:

ՀԱՍԳԱ, «Memorial Diplomatique»-ի տարածած լուրը, թէ իբր Անգլիան դիմել է հօլանդական կառավարութեանը եւ բողոքել է ծագրական կարգի ու վերաւորական բովանդակութիւն ունեցող գրուածքների տարածման դէմ, պաշտօնապէս անհիմն է ձանաչված,

ԼՕՆԴՕՆ: Բլումֆօնտէնի վրայով հաղորդում են Բուշմանիայից, «Հեծեալազօրքերի, երկու արտիլերիական բաւարէաններից եւ հեծեալ հետեւակներից բաղկացած զօրքերը՝ հրամանատարութեամբ գնդապետ Պիլերի, որոնք գըտնվում էին առաջ Տաբանշուտում, երկէ գիշեր ստիպված էին յետ նահանջել, որովհետեւ մօտենում էր բօէրների մի ստուար զօրաբաժին: Անգլիական զօրքերը գիշերի գէպի Բլումֆօնտէնի շրանցքը, Մօզելի գետից հաւրաւ, որտեղ եւ առաւօտեան ժամը 4-ին բանակ դրին: Լուսաբացին բօէրները սկսեցին անբախտել անգլիացիներին: Բրօզիօրդ առաջ ուղարկեց սպայխումբը եւ բաւարիանները, թողնելով մնացած զօրքերը նահանջը պաշտպանելու համար: Սպայխումբը մտաւ գետի խոր տաշար, որտեղ թագնված էին բօէրները. այսպիսով ամբողջ զօրաբաժինը ընկաւ թակարգի մէջ եւ գերի առնվեց վեց թնդանթիւնների հետ միասին: Մարդկային զօների թիւը քիչ էր, որովհետեւ մարդկանց մեծամասնութիւնը թակարգել ընկաւ առաջ, քան անգլիացիները: Կարողանալին նոյն իսկ մի հրացան արձակել: Գնեւրալ Կօլիլի դիվիզիան, որ այսօր առաւօտեան զուրա եկաւ Բլումֆօնտէնից, եկաւ այստեղ ժամը 12-ին եւ թնդանթիւնները սկսեց թշնամու դէմ:

ՄԻՆԷՆԵ, 11 հոգի հիւանդացան ժանտախտից, երկուսը նրանցից մեռան:

Պէկին: Անգլիական միսիօնէր Բրուկսի պանման պատճառով աշողվեց գլխաւոր տալ երկու մարդասպանների, մէկին դատապարտել ցմահ բանտարկութեան, մէկին տաճանամայ եւ երկուսին երկու տարվա բանտարկութեան: Չինական կառավարութեան հաշով սպանութեան տեղում կը կառուցվի մի մատուռ, որի վրա կը կաշմվի տախտակ եւ նրա վրա կը գրվի սպանութեան պատմութիւնը:

ՀԵԼՍԻՆԳՅՈՐՏ, Մարտի 19-ին այստեղի Ալէքսանդրեան թատրօնում, գնեւրալ-նահանգապետի եւ բազմաթիւ հասարակութեան ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ զինւորական կօնցերա, որին մասնակցում էին Հէլսինգֆօրսի

եւ Սվեաբորգի բերդապահ զօրքից 400-ի չափ ուս եւ ֆին երաժիշտներ եւ երգիչներ: Հաւաքված զուգարը յատկացվում է յօդուտ ֆինլանդիայում անբերրութիւնից վնասվածների: ՄՕՍԿՎԱ: Մարտի 19-ին տօնվեց Նիկոլանովի գիւնւորական անկեղանոյցի գոյութեան յիսնամակը: Նախ հողհանդիսաւ կատարվեց Կայսրեր Նիկոլայ I-ի եւ Ալէքսանդր II-ի համար, ապա գոհացողական մաղթանք այժմ թագաւորող Կայսրի եւ ամբողջ Օդոսսոպիաու Լնտանիքի արեւաշատութեան համար:

21 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, Վարչապետ պալատական վարչութեան գլխաւորի օգնական գնդապետ Մօսօլովին հրամայված է լինել պալատի միւնիստրութեան գիւնանատան կառավարչի պաշտօնակատար:

Մարտի 20-ին փակվեց առաջին համառուսական արհեստաւորների համագումար ժողովը: ԼՕՆԴՕՆ: Բօէրաւ հեռագրում է Բլումֆօնտէնից, մարտի 19-ից, «Հէնց նոր ստացվեց տեղեկութիւն, որ բօէրները հեռացան Լէյդի-Բրանդտի ուղղութեամբ, չը վերցնելով իրանց հետ անգլիական գերիներին. մօտ 70 մարդիկ թողնված են ջրանցքի մօտ, ուր մենք իսկոյն ուղարկում ենք սանիտարական խումբ:

Բօէրաւ հեռագրել է, թէ այցելեց այն տեղը գետի վրա, ուր բօէրները թակարգ էին մտել: Մեր աչքի առջեւ բացվեց մի սարսափելի տեսարան. տեղը ծածկված է ձիւրի գիւններով, սայլերի կտորտանքներով եւ զանազան պատերազմական իրերով, տեղ-տեղ երեւում են մարդկային մարմիններ: Ծանապարհի վրա գտնվող մարդիկանց ոգու արեւութիւնը միայն արգելեց ամբողջ զօրաբաժին ջնջելու: Մէկ բատարէային աշողվեց հեռանալ, չը նայելով զօրեղ կրակին, որից յետոյ ինքն էլ սկսեց կրակ թափել: Թշնամին կորցրեց հինգ սպանված եւ ինն մարդ վիրաւորված:

ՊՐԷՏՈՐԻԱ, Պաշտօնապէս: Բլումֆօնտէնի եւ Տաբանշուտի միջեւ բօէրները գրաւեցին վեց թնդանթիւ եւ 200 սպայեր:

ՊՐԷՏՈՐԻԱ, Բրանդֆօրտի չրջականերում ուրբաթ կրկին պատերազմ տեղի ունեցաւ: Մանրամասն տեղեկութիւններ չեն ստացված նրա մասին, բայց, այնու ամենայնիւ, մասնաւոր տեղեկութիւնների համեմատ, լսվում է, որ զանալից զօրքերը մեծ վնաս են հասցրել անգլիական ուլաններին: Բօէրների կողմից միայն մի քանի վիրաւորվածներ կային: Շաբաթ օրը Բրանդֆօրտի ուղղութեամբ կրկին լսվում էր թնդանթիւններ ձայն: Ուրիշ տեղեկութիւնների համեմատ, շաբաթ օրը Մէֆիկինգի մօտ պատերազմ տեղի ունէր այն զօրաբաժին հետ, որը դիւմ էր այդ քաղաքն ազատելու համար գնդապետ Պրուէրի առաջնորդութեամբ, որը ստիպվեց վերջապէս կուրուստներով յետ նահանջել:

ԲՈՒՇՄԱՆԿՈ, Բօէրները մնացին երէկվայ պատերազմի տեղը մինչև այսօր առաւօտը եւ ապա յետ քաշվեցին, տեսնելով որ անգլիական զինւորները գտան անգլիական բոլոր վիրաւորվածներին: Բօէրների հրամանատարն էր Բէլման: Նրանք այդ տեղի վրա թողին իրանց հետ եղած զինւորական կցորդներին, այդ կցորդներից մէկը հօլանդացի Նիկա՝ ծանր վիրաւորված է:

ԿԻՄԲԷՐԼԷՅ, 400 բօէրներ կանգնած են Բէտէգօնի մօտ, 700—Վիրաւոր մօտ, դէպի հիւսիս Կլիպգամից եւ մօտ 6000 հոգի կանգնած են Վալա գետի երկարութեամբ Զօրտիստրիմից մինչև Ուրիստիսիա:

ԼՕՆԴՕՆ: Մէլիտէր գործակալութիւնը լսել է, որ գետ ճիշդ կերպով որոշված չէ այն ճանապարհը, որով պէտք է Բօլէրիայի համար նշանակված զօրքերն ուղարկվեն Կարլինգտօնի հրամանատարութեամբ:

ԲԻՉԿՈՆԳ, Երէկ ամի մօտ ծովային աւազակները բռնեցին անգլիական միակայմ նաւը, որը քաղում էր իր ետեւից մի բեռնակիր նաւ: Նաւի լօցմանը սպանվեց, իսկ բեռնակիր նաւը կողոպտվեց, իսկ բեռների վերակացուին աւազակները իրանց հետ տարան:

ԼՕՆԴՕՆ: Համալսելների ժողովը Բրօզիօրդ յայտարարում է, որ անգլիական կառավարութիւնը ոչինչ հիւք չունի մտածելու, թէ պօրտուղապական կառավարութիւնը կարող է անտես առնել որ եւ պարտաւորութիւն եւ նա չէ թող տալիս կօնաբարանդա դատարկել Լօրէնցօ-Մարկեզիւում: Գերի բօէրներին ս. Հեղինէ կղզին տեղափոխելու հարցի առիթով հաղորդվեց, թէ անգլիական կառավարութիւնը ամենալուր կերպով քննեց ամբողջ հարցը, բայց հիւք չը գտաւ հրաժարվելու գերիների մի որոշ թիւ ս. Հեղինէ կղզին ուղարկելու:

Типографія Грузинск. Т.—ва, Большая-Ванская ул., № 27.